

VẤN ĐỀ KÝ HIỆU XẾP GIÁ CHO SÁCH TRONG KHO MỎ *

ThS Hoàng Thị Hoà
Phòng Phân loại-Biên mục

Từ lâu, hình thức tổ chức kho mở đã phổ biến ở nhiều thư viện trên thế giới. Hiện nay, cùng với tiến trình hội nhập với quốc tế, tổ chức kho mở đang phát triển thành xu thế tất yếu trong nhiều thư viện và cơ quan thông tin ở Việt Nam.

Với kho mở, việc tổ chức sắp xếp tài liệu theo các lớp, mục của khung phân loại căn cứ vào ký hiệu xếp giá (call number) của tài liệu. Ký hiệu xếp giá được cấu tạo bằng ký hiệu phân loại (theo Khung phân loại mà Thư viện đó đang sử dụng) kết hợp với ký hiệu tác giả (số Cutter). Các bảng ký hiệu tác giả này do nhà thư viện học người Mỹ Charles Ammi Cutter biên soạn vào cuối thế kỷ 19 nhằm sắp xếp sách theo tác giả cho các kho sách.

Từ khi ra đời vào cuối thế kỷ 19 đến nay, các bảng Cutter đã được cải tiến và được rất nhiều thư viện trên thế giới sử dụng. Trong số đó, bảng Cutter – Sanborn được sử dụng rộng rãi nhất, do nó xuất hiện trước tiên trong các bảng Cutter 3 chữ số và việc sử dụng tương đối dễ dàng. Số Cutter là hình thức biểu thị họ tên tác giả một cách ngắn gọn, mục đích để sắp xếp tài liệu theo bảng phân loại hoặc theo chủ đề. Ký hiệu phân loại khi kết hợp với số Cutter tạo thành ký hiệu xếp giá, đồng thời đó cũng là vị trí của tài liệu trong kho mở. Thực tế sử dụng cho thấy, ký hiệu xếp giá dùng số Cutter rất thuận tiện cho bạn đọc và cán bộ thư viện khi cho mượn và xếp sách trên giá.

Những năm qua, một số thư viện lớn của Việt Nam đã áp dụng các bảng Cutter của nước ngoài hoặc tổ chức biên soạn các bảng Cutter dùng cho sách tiếng Việt. Đi đầu trong công tác này phải kể đến Thư viện Khoa học tổng hợp thành phố Hồ Chí Minh, Thư viện Quốc gia Việt Nam. Gần đây, Trung tâm Thông tin tư liệu Khoa học và Công nghệ Quốc gia đã biên soạn bảng Cutter 3 chữ số, sắp xếp họ tên tác giả theo trật tự thuận (kết hợp giữa chữ cái và số thập phân, không dùng số 0, lấy chữ cái đầu của họ với số Cutter của tên riêng).

Hầu hết các thư viện lớn trên thế giới hiện đều tổ chức sắp xếp sách theo kho mở và áp dụng chỉ số Cutter. Ký hiệu xếp giá được cấu tạo bằng chỉ số phân loại Dewey kết hợp với ký hiệu tác giả của bảng Cutter 3 chữ số. Tuy vậy, ở một số thư viện quy mô nhỏ với vốn tài liệu chừng vài chục ngàn bản, nhất là các thư viện chuyên ngành, người ta không sử dụng các bảng Cutter mà sắp xếp tài liệu theo ngành học trong bảng phân loại kết hợp với đăng ký cá biệt.

* Báo cáo tại Toạ đàm...

Ở Việt Nam, từ hàng chục năm nay, một số thư viện chuyên ngành và các tổ chức nước ngoài đã tổ chức kho mở theo cách này. Có thể kể đến một số thư viện như thư viện của các tổ chức nước ngoài : UNDP, FAO, Trung tâm Thông tin các tổ chức phi chính phủ tại Hà Nội, thư viện của một số Viện nghiên cứu thuộc Bộ Nông nghiệp và phát triển Nông thôn v.v. Các thư viện này đã tổ chức kho mở cho toàn bộ vốn tài liệu và sắp xếp theo từng chủ đề hoặc lĩnh vực nghiên cứu. Tuy nhiên, họ cho rằng ký hiệu xếp giá theo thứ tự nhập về hoặc theo năm xuất bản là phù hợp với họ.

Có một số thư viện lập ký hiệu xếp giá bằng chỉ số phân loại Dewey với ký hiệu tác giả hoàn toàn bằng chữ cái. Cách làm này khá đơn giản, dễ dàng, bớt thao tác, người xử lý không phải tra tìm số trong bảng Cutter, tiết kiệm thời gian xử lý. Tuy nhiên, thực tế sử dụng cho thấy, đối với người Việt Nam, họ trùng rất nhiều, trong nhiều trường hợp trùng lặp cả họ và tên, dẫn đến khó khăn cho bạn đọc khi lựa chọn tài liệu và cho cả cán bộ thư viện khi xếp lại tài liệu theo đúng vị trí của chúng. Xét về mặt trực quan, ký hiệu tác giả gồm toàn chữ cái còn khiến người sử dụng phải mất thời gian tư duy để nhận biết. Chúng ta đọc các con số thường nhanh chóng hơn là chữ cái, vì số chữ cái nhiều và khó nhớ hơn. Do đó, ký hiệu tác giả loại này tỏ ra thích hợp với các thư viện nhỏ, nhất là các thư viện chuyên ngành có vốn tài liệu không lớn.

Người ta còn sử dụng ký hiệu xếp giá tạo lập từ ký hiệu DDC với số đăng ký cá biệt hoặc năm xuất bản của tài liệu. Cách làm này đơn giản, dễ dàng tập trung tài liệu mới theo từng mục, lớp phân loại. Trong kho mở, nó rất hữu ích với những người sử dụng chỉ cần quan tâm đến những thông tin mới về những lĩnh vực hoặc chuyên ngành nhất định.

Nhưng nhược điểm dễ nhận thấy của cách làm này là không tập trung được vào cùng một chỗ tài liệu của cùng một tác giả, hoặc tài liệu viết về tác giả đó, hoặc các tập sách bộ chẳng hạn, nếu được nhập về ở các thời điểm khác nhau sẽ không đứng gần nhau. Do vậy, người đọc khó theo dõi và lựa chọn nhanh những tài liệu cần thiết về nội dung, chủ đề mà họ quan tâm.

Thời gian qua, Trung tâm Thông tin thư viện Đại học Quốc gia Hà Nội đã triển khai xây dựng các kho tài liệu tra cứu tự chọn, Thư viện Khoa Quản trị kinh doanh và Thư viện Khoa Hoá theo hình thức kho mở, sử dụng bảng phân loại DDC, tạo ký hiệu xếp giá bằng chỉ số phân loại Dewey kết hợp với bảng ký hiệu tác giả do Thư viện Quốc gia biên soạn và ký hiệu tác giả bằng chữ cái. Ký hiệu xếp giá lấy toàn chữ cái của họ, tên tác giả hoặc nhan đề tài liệu mới chỉ được áp dụng thí điểm tại kho Thư viện Khoa Quản trị kinh doanh và Thư viện Khoa Hoá. Với cách tạo lập ký hiệu xếp giá bằng chữ cái, người xử lý sau khi định ký hiệu phân loại, với tác giả nước ngoài thì lấy 3 chữ cái đầu của họ tác giả hay nhan đề tài liệu và tiếp theo ghi năm xuất bản của tài liệu. Đối với tác giả Việt Nam, lấy 2 chữ cái đầu của họ và 1 chữ cái đầu của tên, cách nhau một dấu gạch ngang, tiếp theo ghi năm xuất bản của tài liệu là tạo được một ký hiệu xếp giá.

Từ quan sát thực tế sử dụng ký hiệu xếp giá ở một số thư viện và tại Trung tâm TT-TV ĐHQGHN, nhận thức được tính phổ cập rộng rãi của bảng phân loại Dewey và bảng ký hiệu tác giả Cutter-Sanborn, chúng tôi mạnh dạn đề nghị các thư viện và cơ quan

thông tin Việt Nam cần nhanh chóng đi đến thống nhất sử dụng một chuẩn nghiệp vụ chung, cụ thể là áp dụng bảng Phân loại Thập phân Dewey và chỉ số Cutter trong tổ chức kho mở với những lý do sau:

- Bảng DDC là một bảng phân loại được sử dụng sớm nhất và hiện đang được dùng phổ biến nhất trong tổ chức kho mở trên thế giới. Do vậy, cần lựa chọn giải pháp phù hợp với xu thế phát triển chung (Mặc dù khung phân loại nào cũng có thể sử dụng để sắp xếp tài liệu theo hình thức kho mở).

- Các thư viện Việt Nam thuộc bất kỳ hệ thống hoặc loại hình nào cũng đều rất cần giao lưu, trao đổi, chia sẻ thông tin trong nước và quốc tế. Cùng với công tác tin học hoá đang diễn ra mạnh mẽ, nhu cầu liên thông, chia sẻ nguồn lực, chia sẻ biên mục giữa các thư viện ngày càng trở nên cấp bách.

- Cần có một phương pháp định ký hiệu xếp giá thống nhất cho các kho sách thư viện sẽ phát triển nhanh trong tương lai, nhất là với các thư viện lớn, đầu ngành.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Bảng Ký hiệu tác giả dùng cho sách báo chữ Việt/ Thư Viện Quốc gia.- Hà Nội, 1979.- 11 tr.
2. Áp dụng ký hiệu tác giả cho sách trong kho mở ở Việt Nam / Vũ Văn Sơn.- TC Thông tin & Tư liệu, 2001, số 2, tr. 15-21.
3. Định ký hiệu tác giả cho sách trong kho mở: Tài liệu hướng dẫn/ Trung tâm Thông tin Tư liệu KHCNQG.- Hà Nội, 2001.
4. Cutter-Sanborn three-figure author table.- Swanson-Swift Revision: H.R. Hunting Co.- 1969.- 71 p.
5. The role of classification/ Lois Mai Chan.- 1997.- 12 p.
6. Cutter three-figure author table.- Swanson-Swift Revision.- Chicopee, (Mass.): H.R. Hunting Co.- 1969.- 61 p.